

CAPUT II

DE PRÆCIPUIS ENTIS DIVISIONIBUS

20. Prænotanda. Ens multifariam dividi potest. Nam ratione determinationis, distinguitur in *actum* et *potentiam*, prout est in ordine suo completum, vel incompletum. — Ratione *existentiæ*, est *actuale*, vel mere *possibile*, prout eam actu possidet, vel tantum possidere potest. — Sed in ente existente, considerari potest vel sola *existentia*, vel etiam *essentia* quâ fruitur. — Rursus, ens existens existere potest a *seipso*, vel ab *alio*. Si a seipso, est *necessarium* simul ac *æternum*, *immutabile*, *spirituale* et *infinite*. Si existit ab alio, est contra *contingens*, *mutabile*, *finitum*. Ens porrò ab alio existens, potest indifferenter esse omnino spirituale, simplex tantum, vel corporeum, prout independens est a materiâ, vel ab eâ dependens, licet partium expers, vel tandem compositum multis partibus.

Porrò inter eas notiones non paucae in aliis Philosophiæ partibus explicantur; in præsentia igitur non loquimur nisi de illis quæ ad Ontologiam potissimum pertinent et speciali indigent explicatione.

ARTICULUS I

De Actu et potentia (1).

De actu et potentiâ tria declaranda sunt, nempe 1° notio et variæ species actûs; 2° notio et variæ species potentiæ; 3° relationes quæ vigent inter potentiam et actum.

(1) Cf. *Le Kantisme et le Positivisme*, c. vi, n. 1

§ I. — De notione et speciebus actûs.

21. *Actus definitionis strictæ capax non est*, cum sit, monente D. Thomâ, de *primis simplicibus*. « Sed per *proportionem* aliquorum duorum ad invicem, potest videri quid « est actus. Ut si accipimus *proportionem* ædificantis ad « ædificabile, et vigilantis ad dormientem, et ejus qui videt « ad eum qui habet oculos clausos, cum habeat potentiam « visivam. » (*Metaph.*, l. 9, lect. 5).

22. Itaque actus, in genere significat *aliquam entitatem in ordine suo completam ac perfectam*; v. g. intelligentia exercita; dum potentia præsefert quid *incompletum, ad ulteriorem perfectionem ordinatum*; v. g. mera facultas intelligendi; quare actus se habet ad id cujus est actus, velut *perficiens ac determinans ad perfectibile et determinandum*.

23. *Variæ species actûs*. 1° *Ratione naturæ*, actus triplex distingui potest, nempe 1. actus *essentiæ*, quo res determinantur ad aliquam *speciem*; in eo sensu diximus in Anthropologiâ animam esse actum corporis, quia corpus habet ab eâ quòd sit humanum; 2. actus *existentiæ*, quo res in *existentiâ* constituuntur; 3. actus *proprietas*, quo res jam existentes *qualitatem* aliquam accipiunt: v. g. virtus in Paulo.

2° *Ratione ordinis*, actus dividitur in *primum* et *secundum*.

Porrò in ordine nostræ *cognitionis*, actus primus est *operatio*, secundus autem est *forma*, quia, docente Angelico, « sicut ex *communi* hominum intellectu, nomen actûs « primò fuit attributum operationi; sic enim quasi omnes « intelligunt actum. Secundò autem exinde fuit transmissum « ad formam, in quantum forma est principium operationis. » (*Qq. dispp.*, q. 1^a de *potest. Dei*, a. 1).

At in ordine *rei*, operatio præsupponit formam ex quâ dimanat; forma autem prima est et concipitur in ente. Unde, *absolutè* forma vocatur actus primus, et operatio actus secundus.

3° *Ratione perfectionis*, actus est *purus vel non purus*. Prior nullam omnino potentiæ permixtionem præ se fert;

scilicet neque est actus alicujus potentiæ, ut intellectio est actus intellectus, neque ad ulteriorem actum ordinatur, ut in rebus creatis, essentia ordinatur ad esse. Posterior contra aliquam potentiæ permixtionem includit.

§ II. — De notione et speciebus potentiæ.

24. 1° *Potentia definiri debet per actum*, quippe quæ tota quantacumque est, ad actum refertur et per eum a nobis cognoscitur.

Porrò potentia aliud non est nisi *capacitas ad aliquid*, vel fusiùs *facultas suscipiendi vel faciendi aliquid*.

25. Hinc *duplex* potentia, *passiva* nimirum et *activa*, prout designat aptitudinem ad aliquid recipiendum, vel ad aliquid efficiendum. Patet potentiam activam passiva esse præstantiorem.

Potentia autem passiva distinguitur in *logicam* et *realem*. Prior indicat meram aptitudinem ad *existendum*; velut aliqua res, priusquam existat, in potentiâ dicitur ad existendum. Posterior contra ea est, vi cuius ens quoddam existens ab alio ente perfectionem aliquam recipere potest; v. g. aptitudo argillæ insita ut a figulo confingatur, vel discipulo ut a magistro doceatur.

Rursus, potentia realis potest esse *remota*, vel *proxima*, prout ad actum immediatè reduci valet, vel ad eum *disponi* debet per varios gradus; v. g. puer est in potentiâ remotâ ad Philosophiam, juvenis autem in potentiâ proximâ.

Demum, potentia sive remota, sive proxima dividitur in *naturalem* ac *supernaturalem*, prout ad actum moveri potest ab agente quodam naturali, sicut v. g. discipulus a magistro docetur, vel solùm ab agente supernaturali, sicut v. g. homo incitatur Dei gratiâ ad eliciendum actum *fidei*, vel *spei*.

Hæc posterior potentia vocatur a theologis potentia *obedientialis*. De quâ paulò fusiùs dicendum est, quoniam in ipsâ nititur *ordo supernaturalis*.

Porrò potentia obedientialis definitur *aptitudo quædam*

enti cuilibet creato inhærens, vi cuius elevari potest ad actus efficiendos qui vires suas naturales prætergrediuntur.

Differt a cæteris potentiis, tum quia refertur ad effectus supernaturales, eæ verò ad effectus naturales; tum quia eæ per seipsas effectus suos producunt, ipsa autem non est nisi *aptitudo* ad recipiendam a Deo vim supernaturalem, quâ efficere queat actus qui naturæ facultatem transcendunt. — At, ex aliâ parte, potentia obedientialis, ut *aptitudo* spectata, non est nova *specialisve* potentia, sed potiùs dispositio *omnibus* potentiis insita, vi cuius a Deo elevari possunt supra suam conditionem.

26. Jam de aptitudinis illius *existentiâ* haud licet dubitare (1). Nam cunctæ res creatæ, quatenus creatæ, ita naturâ suâ pendent a Deo, ut ipsi pro libitu obediant famulenturque; ac proinde non tantùm non repugnat, verùm etiam iis omnino naturale est ut a Deo elevari valeant ad actus ad quos eliciendos naturalem non habent facultatem.

§ III. — De relationibus inter potentiam et actum.

Relationes illæ spectant vel ad convenientiam et differentiam, vel ad perfectionem relativam actus et potentiæ, vel ad dependentiam et prioritatem.

27. *Relationes convenientiæ et differentiæ.*

EFFATUM 1um: *Actus et potentia sunt ejusdem generis*; quia potentia est potentialiter id ipsum quod actus est actualiter; v. g. intellectio in potentiâ, et intellectio in actu.

EFFATUM 2um: *Actus et potentia sunt contraria*; licèt enim sint ejusdem generis, tamen non possunt esse *simul*, sed altero posito, tollitur alterum; ut intelligere potentiâ, et intelligere actu.

28. *Relationes perfectionis relativæ.*

EFFATUM 1um: *In quantum aliquid est in actu, in tantum est perfectum; et in tantum est imperfectum, in quantum est in potentiâ.*

(1) Cf. S. Th. 3^a, q. XI, a. 1; qq. dispp. 6, a. 1, ad 18.

Probatur 1um, quia, ex definitione, actus præsefert possessionem realem alicujus perfectionis; v. g. scientia acquisita.

Probatur 2um, quia potentia designat solùm aptitudinem ad perfectionem acquirendam; v. g. aptitudo discipuli ad comparandam scientiam.

EFFATUM 2um apud S. Thomam ita enuntiatur: *Unumquodque secundùm quòd est actu et perfectum, secundùm hoc est principium activum alicujus. Patitur autem unumquodque secundùm quòd est deficiens et imperfectum.* (1^a, q. 25, a. 1, c).

Probatur 1um, quia quod est actu et perfectum, aptum est ad perfectionem suam alteri communicandam.

Probatur 2um, quia ens imperfectum ab alio moveri debet ut acquirat suam perfectionem, ut statim videndum est.

29. *Rationes dependentiæ et prioritatis.*

EFFATUM 1um: *Nulla potentia, quâ talis, potest seipsam ad actum reducere, sed reducatur oportet ad actum ab alio ente jam in actu.*

Ratio est quòd potentia, quâ talis, actu caret. Porrò si ad actum sese reduceret, id faceret ipso actu quo supponitur carere, et actus e sui absentiam emergeret, quod repugnat.

EFFATUM 2um: *Ontologicè et absolutè actus prior est potentia; sed in ente mutabili, potentia prior est actu.*

Probatur 1um, quia, ex dictis, potentia seipsam non educit in actum, sed educi debet ab alio ente jam in actu. Omne igitur quod est aliquo modo in potentiam, aliquid prius se habet.

Ex quo ulterius sequitur creaturas omnes, utpote quæ constant ex potentiam et actu, prius se habere aliquod ens a quo in actum educantur, quodque sit actus purus, et ideo infinitè perfectum.

Probatur 2um, quia quidquid mutatur, transit ex uno statu ad alium, ad quem erat prius in potentiam.

ARTICULUS II

De possibili et impossibili.

Dicendum est 1° quid et quotuplex sit possibilitas? 2° quibus regatur principiis? 3° quodnam fundamentum habeat?

§ I. — De notione ac variis speciebus possibilitatis.

30. Possibile dicitur quod *aptum est ad existendum*. Quocirca ut aliqua res dicatur simpliciter possibilis, duo requiruntur, scilicet: 1. elementa ejus inter se convenire, et 2. esse externam aliquam causam quæ actualem existentiam iis largiri queat. Talis erat mundus, antequam crearetur.

Possibile igitur tum ab ente *actuali*, tum a *nihilo* distingui debet, utpote quod medium sit inter utrumque. Differt ab ente actuali, quia non actu existit; a nihilo verò, quia existere potest.

Propterea, licèt non existat, aliquo tamen sensu meretur nomen entis, ob positivam realemque convenientiam quæ viget inter ejus *elementa*, et ideo *aptitudinem* fert ad existentiam. Nihilum contra est quid prorsus *negativum*, quod ne *idealem* quidem habet existentiam. Possibili *impossibile* adversatur quo significatur aliquid quod nequit fieri.

31. Possibile *dividitur* in *internum* et *externum*. Possibilitas interna seu *absoluta* consistit in ipsâ convenientiam elementorum alicujus rei; v. g. animalitas et rationabilitas quæ constituunt notionem hominis, inter se conveniunt, quia concipitur ens corpore et animâ rationali præditum.

Possibilitas externa seu *relativa* tota pendet a potentiam alicujus agentis quod adducere potest ad existentiam aliquod ens intrinsecè possibile; v. g. Deus potest creare mundum perfectiorem eo quem præ oculis habemus.

Impossibile, sicut possibile, distinguitur in *internum* et *externum*, prout significat aliquid quod *in se repugnat*, vel quod fieri nequit, solo defectu potentiam agentis externi.

Rursus possibile ut impossibile internum dividitur in *metaphysicum*, *physicum* et *morale*.

Possibile metaphysicum dicitur id quod *in se* nullam repugnantiam involvit, v. g. mons aureus. Unde res metaphysicè impossibilis ea est cujus notæ secum pugnant, v. g. circulus quadratus. — Possibilitas physica continetur ordine *legum* quibus subjacent vires *naturæ*; impossibilitas physica ea est vi cujus aliquid fieri nequit, nisi per derogationem ad leges *naturæ*. — Possibilitas moralis, cui moralis impossibilitas opponitur, ea est juxta quam aliquid fieri valet, inspectis viribus aut propensionibus *naturæ* moralis, v. g. amor matris erga filium ingratum. — Haud rarò moraliter impossibile id etiam dicitur quod nonnisi magnam difficultatem præsefert, v. g. odium matris in filium suum.

§ II. — De principiis quibus regitur possibilitas.

32. 1° *Quidquid extrinsecus possibile est, possibile est etiam intrinsecus; non autem vicissim, nisi possibilitas externa ad Deum referatur.* Ratio patet ex ipsâ definitione utriusque possibilitatis.

2° *Ab actu ad posse valet consecutio.* Scilicet quod revera existit, habendum est ut possibile.

3° *A posse ad actum non valet consecutio*, sive possibilitas sola non est ratio sufficiens existentiae alicujus rei; et ideo a priori ad posteriorem non licet concludere, ut quidam tacitè non rarò concludunt.

4° *Possibile internum determinari potest ex solo idearum nexu, possibile autem externum per comparisonem ad causam quæ illud producere valet.* Et ideo cum disputatur de possibilitate vel impossibilitate alicujus rei, multum attendere præstat ad naturam possibilitatis quæ in quæstionem adducitur.

§ III. — De fundamento possibilitatis.

33. *Status quæstionis.* Ex dictis, possibilitas externa fundatur in potentiâ alicujus agentis, ut omnes admittunt

philosophi. At non conveniunt in assignando possibilitatis internæ fundamento, et in triplicem opinionem abeunt. Alii putant rerum possibilitatem internam totam a Deo pendere, sive, ut vult Okam (in lib. I *Sent.* dist. 43, q. 2) pendeat ab ejus potentiâ, sive ut placet Cartesio, pendeat ab ejus voluntate (in resp. ad sextas objection. adv. Medit. n. 6). — Alii contra volunt possibilitatem internam omnino independentem esse a Deo; ita Wolfius, Genuensis et Storchenau. — Alii demum, mediam, cum D. Thomâ, sententiam amplexi, tenent internam possibilitatem *propriis* quidem et *necessariis* notis constare, sed tamen habere fundamentum suum *ultimum* in intellectu et essentiâ Dei.

34. PROP. 1^a: *Nec a potentiâ, nec a voluntate Dei pendet interna possibilitas.*

PROB. 1^a PARS. 1° Possibilitas interna, ex definitione, est absoluta reique intrinseca, innixa nempe in solâ subjecti et attributi convenientiâ, vel discrepantiâ. Itaque nullam relationem præsefert ad potentiam agentis externi.

2° In opinione adversâ involvitur circulus. Nam Deus dicitur omnipotens, quia potest facere omnia possible; dicuntur autem possible quæ Deus potest facere.

PROB. 2ª PARS. 1° Interna rerum possibilitas nititur in earum essentiâ. Porrò essentia rerum exhibet aliquid absolutum necessariumque quod aliter sese habere nequit, ac proinde a nullâ pendet voluntate. — 2° Si voluntas Dei est sola ratio rerum omnium, nihil jam erit *in se impossibile*; v. g. poterit Deus facere hominem ratione carentem, vel circulum quadratum; nihil etiam erit *necessarium*; unde veritates mathematicæ vel metaphysicæ non minùs erunt contingentes quàm quælibet veritas physica, vel factum historicum. Quæ quàm absurda sint consecutaria, nemo est qui non videat.

35. PROP. 2^a: *Interna possibilitas proximè in intellectu, remotè in essentiâ Dei fundatur (1).*

Prob. 1^a pars. Vel enim interna possibilitas in se ipsâ habet

(1) Cf. *Le Kantisme et le Positivisme*, c. 4, p. 96, 102.

rationem sui sufficientem, vel in intellectu nostro, vel in intellectu divino. Atqui duo priora dici nequeunt.

Non 1um; quia possibilitas præsefert meram aptitudinem ad existendum, ac proinde significat aliquid ideale, quod recipi debet in aliquo intellectu, tanquam in subjecto. — Insuper, in hypothesi de quâ nunc, possibilitas interna vel essentia rerum jam nihil omnino a Deo acciperet, ei tota extrinseca foret, eumque *limitaret*, siquidem Ipse non amplius haberet rationem veritatis *fontalis*, a quâ omnia procedunt vel sustentantur.

Non 2um; quia essentia sive possibilitas interna rerum est prior intellectu nostro atque posset planè existere, licet iste non existeret. Imo etiam est mensura intellectûs nostri, nedum ab eo mensuretur; v. g. possibilitas circuli nobis imponitur, quin de illâ possimus aliter cogitare.

Ergo restat 3um, scilicet quòd possibilìa quæ *formaliter* ac vi naturæ suæ nonnisi ideali fruuntur existentiâ, eam habeant in intellectu divino necessario simul et æterno.

Prob. 2ª pars, quia Dei intellectus, in quo proximè est possibilitas interna, necessariò includit existentiam, nec reipsa differt a divinâ essentiâ.

Confirmatur, quia possibilìa nihil aliud sunt nisi variæ res creabiles. Porrò variæ res creabiles nihil sunt nisi divina essentia, quatenus secundùm varios innumerosque modos a variis creaturis participari potest. (— Cf. S. Th. 1^a, q. 13, a. 2; Leibnitz, *Princip. philos.*, § 43).

ARTICULUS III

De essentiâ et existentia (1).

Dicendum est 1° de notione essentiæ et existentia; 2° de cognitione essentiarum; 3° de illarum compositione; 4° de illarum necessitate et immutabilitate; 5° de distinctione essentiæ ab existentia.

(1) Cf. *Opusc. S. Thomæ, De Ente et essentiâ*, c. 1.

§ I. — De notione essentiæ et existentia.

36. Nomine essentiæ intelligitur *id quo res aliqua in sua specie collocatur*, vel fusiùs *id quod primo in re concipitur, quod est radix omnium ejus proprietatum, et quo ab omnibus aliis specificè secernitur*; e. g. in homine animalitas et ratio-nabilitas.

Quapropter essentia non de substantiis tantùm prædicari potest, verùm etiam de accidentibus, de omnibus nimirum quæ sunt, vel esse possunt. Nam de unaquaque re inquirere licet quid sit, quove ab aliis distinguatur.

Essentia dici etiam solet vel *natura*, vel *forma*, vel *quidditas* rei: *natura*, quia ab ipsâ enascuntur diversæ proprietates ac vires; *forma*, qui per formam res ad speciem suam determinatur: *quidditas* demum, quia per essentiam respondetur quæstioni quid res sit.

Existentia autem est *ipsa essentiæ actualitas*, seu *ultima rei actualitas in lineâ entis*.

§ II. — De cognitione essentiarum (1).

37. *Errores*. Lockius docet originem idearum ex sensibus oriri, ideoque nihil existere in rebus præter phænomenorum vel proprietatum collectionem. Quia verò collectio ista est immensa, imò nunquam tota in actu, non potest non fugere nostram cognitionem. Quare latet nos essentia rerum *realis*, nec est cognita nisi essentia *nominalis* vel *rationalis*, vi cujus varias res variis nominibus designare et ad genera quædam revocare solemus.

Ita etiam sentiunt *positivistæ*, qui circa rerum essentias ac prima principia profitentur, ut aiunt, *agnosticismum*.

38. *Assertio*: *Multarum rerum essentiam realem sufficienter cognoscimus*.

(1) Cf. *Le Kantisme et le Positivisme*, c. 5, p. 144-155.

Probatur quia systema adversariorum 1° *adversatur sensui communi*; omnes enim homines entia alia ab aliis nōrunt discernere, et interrogati *quid res sit*, putant declarare naturam rei non *nominalem*, sed *realem*, quā scilicet res est id quod est et ab aliis distinguitur.

2° *Adversatur methodo scientificæ*. Nam scientifica methodus ea est, vi cujus ex phænomenis ad proprietates, ex proprietatibus autem seu potentiis ad naturam rei arguitur. Siquidem phænomena, cū incipere sibi invicem succedere conspiciantur, non habent in se rationem sufficientem sui, sed ab entis potentiis defluant oportet, quæ ipsæ in tali vel tali essentiā recipi et radicem habere debent. Porrò, ipsā vi experientiæ intuemur diversorum entium diversa phænomena, ac vi ratiocinii inferimus diversam esse virtutem ac naturam earum rerum quæ diversos effectus gignant.

3° *Scientiæ omnis ruinam inducit*. Quippe scientia omnis non circa phænomena aut proprietates entium duntaxat, sed circa universalialia, circa principia et causas rerum, sive extrinsecas, sive intrinsecas occupatur. (Cf. *Logic.*, n° 11 et 335). — Imò verò, ne ipsa quidem *stabilitas legum*, ad quarum cognitionem immerito scientiam reducunt positivistæ, explicari potest, nisi præter phænomena et potentias, quæ perpetuo sunt in motu, admittatur in rebus elementum quoddam necessarium et immotum, quod essentiam vocamus.

Dixi 1° *multarum rerum*; quia libenter concedimus plurimum rerum essentiam imperviam nobis esse, earum scilicet quarum proprietates constitutivas satis exploratas non habemus.

Dixi 2° *sufficienter sin perfectè*; quia fatemur phænomena et proprietates rerum a nobis perfectius apprehendi quàm essentiam, cū nobis *immediatè* occurrant, dūm essentiam non nisi *discursive* assequimur.

§ III. — De compositione essentiarum.

Cartesius, Malebranchius ac nonnulli eorum sectatores, opinati sunt essentiam rerum uno tantū elemento con-

stare, illudque in homine *cogitationem*, in corporibus *extensionem* esse.

39. Assertio : *Rerum creatarum essentia non est omnino simplex, sed composita ex pluribus principiis, necessario tamen nexu conjunctis.*

Probatur 1° *a priori*. Sapientia Dei exigit ut entia hujus mundi adspectabilis certo contineantur *ordine*; sed ordo exigit ut ea certis differentiis (*varietas*) discernantur, simul ac certo nexu inter se cohæreant (*unitas*). Ergo necesse est ut duplici constent elemento, altero *proprio*, vi cujus ab invicem discrepent, et *communi* altero, vi cujus alia cum aliis cohæreant.

2° *A posteriori*. Ipsa quippe experientia testatur mundum coalescere ex naturis *diversis* simul et *conjunctis*. Alia est sanè lapidis, alia plantæ, alia bruti, hominis atque angeli natura; nec tamen, ut aiebat Leibnitzius, *in naturā saltum hiatumve invenias*. Nam homo habet intelligere cum angelis et sentire cum brutis; brutum verò sentire cum homine et vivere cum plantā; planta autem vivere cum bruto et esse cum lapide. — Quæ quidem ita pro certis habentur, ut singulæ res creatæ definiri soleant ex *genere suo proximo* et *differentiā specificā* (1).

PROB. 2° PARS, quia principia ex quibus essentia rerum consistit, amplectuntur varias notas quibus res *est ipsa et non alia*, quibus nempe in propriā specie collocatur. Porrò evidens est hujusmodi notis nihil addi vel subtrahi posse, quin res speciem suam amittat. « Sicut enim substantia animalis *tantum* est definitio animalis, cui si addas « et rationale, constituis speciem hominis; si autem subtrahas sensibile, constituis speciem plantæ. » (In VIII *Metaph.*, lect. 3).

Ex quo sequitur integram remanere essentiarum *unitatem* easque in *indivisibili*, ut scholastici dicunt, consistere.

(1) Angelis duplex inest compositio, altera essentiae et existentiae, altera autem essentiae, quæ genus et speciem præferat; genus angelorum in immaterialitate situm est, species verò in diverso perfectionis gradu.

§ IV. — De necessitate, æternitate et immutabilitate essentialium.

Essentiæ rerum spectari possunt vel in intellectu Dei, vel in seipsis, vel in hominis intellectu.

40. Assertio 1^a : *Essentiæ, prout sunt in intellectu Dei, dici debent æternæ, necessariæ et immutabiles.*

Enimverò, essentiæ rerum, prout in intellectu divino considerantur, ab intellectu et essentiâ Dei non distinguuntur realiter, sed nihil aliud sunt nisi divina essentia, quatenus secundum varios modos a variis creaturis participari potest.

41. Assertio 2^a : *Essentiæ, prout in rebus existunt, sunt contingentes quoad existentiam, sed necessariæ et immutabiles quoad principia ex quibus constituuntur.*

Prob. 1ª pars ex eò quòd essentiæ rerum, prout in individuis diversis existunt, a Deo conditæ sunt in tempore, sicut res ipsæ in quibus recipiuntur. Unde S. Thomas : « Ex hoc « ipso quòd quidditati esse tribuitur, non solum esse, sed « ipsa quidditas creari dicitur; quia antequam esse habeat, « nihil est, ni fortè in intellectu creantis, ubi non est crea- « tura, sed creatrix essentia. » (*Qq. dispp.*, quæst. 3 de *Pot.*, a. 5, ad 2). — Insuper, essentia rerum, prout rebus singularibus inest, desinit simul ac desinunt vel intereunt ipsæ res singulares.

Prob. 2ª pars, quia ex dictis (n. 39) essentia rerum non potest esse aliter atque est, utpote constat ex elementis necessariis, nullo pacto separabilibus. Unde potuisset quidem Deus res ipsas, v. g. homines non creare, at posito quòd creare voluerit, non potuit aliter ac sunt creare; v. g. non potuit creare homines nisi animâ et corpore præditos (1) (*Supra*, n. 39).

42. Prob. 3^a : *Essentiæ, prout in hominis intellectu considerantur, præditæ sunt necessitate ideali et æternitate negativâ.*

*Probat*ur 1ª pars, quia intellectus noster, abstractionis ope, essentiam rerum a singularibus rebus colligit, eamque non jam spectat quatenus singularem aut in individuis existen-

(1) Cf. S. Thom., *Cont. Gent.*, l. II, c. 30, n. 4.

tem, sed quoad elementa ex quibus componitur. Porro, ex dictis, essentiæ quoad elementa sua inspectæ, necessariæ sunt, quia non possunt aliis ac suis elementis constitui. — Si autem necessariæ, et æternæ; v. g. ab æterno verum est essentiam hominis animâ et corpore constare.

Prob. 2^a pars, scilicet hanc necessitatem esse merè idealem et hanc æternitatem merè negativam. Ratio est quia tota in intellectu consistit, qui enunciat solum necessariam elementorum rei convenientiam, quin ponat ipsam rem actu existere (Cf. *Anthrop.*, n. 187).

§ V. — De distinctione essentiæ ab existentia.

43. Status quæstionis. Non agitur hic de essentiâ abstractâ et merè possibili, at de essentiâ in rebus ipsis existente; nam evidens est essentiam merè possibilem realiter differre ab existentia. Quæritur autem utrùm essentia actualis realiter distinguatur ab existentia quæ illam actualat.

Porro Scotus, Suarezius ac plures recentes volunt logicè solum essentiam ab existentia distingui, eo sensu quòd essentia sit una eademque res ac existentia, sub duplici tamen respectu considerata. — At S. Thomas (1) et prope omnes scholastici asserunt essentiam ab existentia reali distinctione secerni.

Hæc autem distinctio non eo sensu accipienda est, quòd essentia et existentia duæ sint realitates oppositæ, quæ in re coadunari debeant, ut res existens sit. At relatio inter essentiam et existentiam habenda est ut relatio inter *potentiam* et *actum*; siquidem essentia se habet ad existentiam ut potentia se habet ad actum; nam existentia est actus essendi essentiæ.

At licet actualis essentia realiter ab existentia differat, non inde sequitur eam ab illâ *separari* posse; nam existentia esse non valet, sublatâ essentiâ, in quâ velut in subjecto recipitur.

(1) *De Ente et essentiâ*, c. 5; *Cont. Gent.*, l. II, c. 52; 1^a, q. 3, a. 4, q. 54, a. 3; *Qq. dispp.*, q. 27, a. 1, ad 8.

44. Assertio : *Essentia, in rebus creatis, ab existentia realiter secernitur.*

1° Quidquid *adjicitur* alicui rei, eam non intrinsecè constituit. Porro, in omni re creatâ, existentia adjicitur essentiæ, quia essentia, etiam actualis, non existit ex sese, sed vi alicujus accepti ab extra, scilicet existentia, quæ ideo, ut ait D. Thomas, « non est de intellectu essentiæ, sed aliquid ad-
« veniens extra et faciens compositionem cum essentiâ. »
(*De ente et essentiâ, c. 5*).

2° Essentia et existentia notas habent diversas. Nam 1. essentia est unicuique rei *intrinseca*, et ex eâ prædicata essentialia oriuntur; v. g. Socratis essentia est causa ipsa formalis ac sufficiens quare ratione et corpore frui debeat. — 2. Concipitur veluti *subjectum* in quo recipitur existentia, et quod ab existentia ultimò completur in lineâ entis. — 3. Est quid per se *determinatum*, in tali vel tali genere entis. — 4. Tota *simul* possidetur a creaturâ *initio* suæ productionis.

Econtra, existentia est rei extrinseca, quatenus ab eâ non emergens. Hinc etiam non est causa sufficiens aut formalis unde rei attributa promanant; v. g. existentia Socratis non est ratio intrinseca et formalis ex quâ proprietates ipsius profluunt. — Insuper, recipitur in essentiâ velut in subjecto quod actualat; unde se habet ad essentiam sicut actus ad potentiam. — Præterea, est per se indeterminata, nec determinatur nisi quia in determinato subjecto, vel essentiâ recipitur. — Demum est successiva et per totam entis durationem explicatur.

3° Negato reali discrimine essentiæ et existentia in rebus creatis, ipsæ jam a Deo non satis discriminarentur. Nam non nisi ad summam ipsius perfectionem pertinet, ut omnem compositionem excludat, sitque ejus essentia ratio sufficiens existentia. Imò verò Deus infinitè perfectus ex eo probatur, quòd idem sit in illo essentia et esse, ac sit *ipsum esse subsistens*; quia ens subsistens in nullâ naturâ tanquam in subjecto recipitur, ac proinde nullis coarctatur limitibus.

At contrâ, creaturæ non vi essentiæ suæ existunt, sed earum existentia in essentiâ tanquam in subjecto recipitur,

et ideo earum esse non est subsistens, sed receptum ac limitatum, pro capacitate subjecti vel naturæ in quâ recipitur. Atqui hæc jam dici non possent de rebus creatis, nisi essentia et existentia in ipsis realiter discriminarentur. — Quin etiam, ut argumentatur D. Thomas (1^a, q. 7, a. 3, ad 4), existentia quæ est idem ac essentia, est *improducta*. Nam essentia, quatenus essentia, sive spectetur in statu possibilitatis, sive in statu realitatis, non constituitur per aliquam causam *efficientem* sui productivam, sed per principia *intrinseca* ex quibus componitur : id suprâ probavimus. Ergo, si existentia in rebus creatis non realiter ab essentiâ distingueretur, deberet sicut ipsa essentia *per seipsam* in actu constitui, sine adminiculo causæ externæ efficientis.

45. *Quocirca magni momenti dicenda est distinctio inter essentiam et existentiam*; hanc itaque S. Thomas centies inculcat et plura exinde corollaria colligit circa existentiam, unitatem, infinitam perfectionem Dei, ejusque summum discrimen a rebus creatis, et ipsarum rerum scalam ordinatissimam. Duo ex his consecrariis impræsentiarum exponere juvat, ad mentem Doctoris Angelici.

1. Posito reali discrimine inter essentiam et existentiam in rebus, habetur luculenta probatio existentia Dei. Nam vel earum existentia ex essentiâ oritur, tanquam a causâ *efficienti*, vel ex principio *extrinseco*. Sed *prius* repugnat, « quia
« sic aliqua res esset causa sui ipsius, et aliqua res seipsam
« in esse produceret, quod est impossibile. Ergo oportet
« quòd omnis talis res, cujus esse est aliud a naturâ suâ,
« habeat esse ab alio. — Et quia omne quod est *per aliud*
« reducitur ad id quod est *per se*, sicut ad causam primam,
« ideo oportet quòd sit aliqua res quæ sit causa essendi om-
« nibus rebus, eo quòd ipsa est *esse tantum*; aliàs iretur in
« infinitum in causis. » (*De Ente et essentiâ, c. 5*).

2. Hinc sequitur ordinatissima diversorum entium *scala*, pro majori vel minori cujusque *simplicitate* ac *puritate*. Enimvero Deus a cæteris rebus cunctis potissimum secernitur, quòd in ipso nulla vel minima quidem compositio invenitur, ne essentiæ quidem et existentia. — Angeli autem

sunt formæ sine materiâ; nec tamen absolutâ simplicitate fruuntur, nec sunt actus *puri*, sed habent permixtionem potentia, utpote qui essentiâ et existentia componuntur. Nam eorum essentia se habet ad existentiam ut potentia ad actum.

In homine duplex jam compositio invenitur, nempe essentia et existentia, materia et formæ. Forma tamen, scilicet anima, etsi corpori arctissimè conjuncta, non pendet ab illo, et sine illo potest existere. — Infra humanam formam, sunt aliæ formæ plus de potentia habentes, et ita propinquæ materia, ut esse sine illâ non queant.

ARTICULUS IV

De finito, infinito et indefinito.

46. Prænotanda circa perfectum et imperfectum.

Perfectum, ut clarè dicit D. Thomas, « est illud cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis » (1^a, q. 5, a. 5, c); quod nimirum habet integra naturæ suæ principia, integras potentias, easque ad attingendum finem suum pares.

Porrò perfectum aliud est *relativum*, aliud *absolutum*. Prius illud est quòd *habet omnia attributa quæ sibi secundum suam naturam conveniunt*; v. g. homo est relativè perfectus, seu in specie humanâ, si, ut veteres dicebant, habeat « mentem sanam in corpore sano ». Perfectum verò absolutum dicimus cui *omnes possibles insunt perfectiones, sine ullo limite*.

Quæ carent aliquâ ex perfectionibus naturæ suæ consentaneis propriè dicuntur *imperfecta* seu *mala*; v. g. homo cæcus vel virtute destitutus.

His monitis, agendum nobis est 1° de naturâ, 2° de origine finiti, infiniti et indefiniti.

§ I. — De naturâ finiti, infiniti et indefiniti.

47. Finitum vocatur *quod finem sive limites habet*. — Quare notio finiti, partim *positiva*, et partim *negativa* dicenda est; positiva, quatenus ens aliquod repræsentat; negativa autem, quatenus termino illud circumscribit.

48. Infinitum contrâ denotat aliquid *quod sine seu termino caret*.

Porrò distingui solet in *absolutum* et *relativum*. Infinitum absolutum seu propriè dictum, *illud est quod omnibus perfectionibus perfectissimo gradu pollet*. Infinitum relativum est illud quod *supponitur infinitum in aliquo tantum ordine determinato*; v. g. si cogites lineam infinitam longitudine, vel potentiam quamdam infinitam virtute. — In præsentia non nisi de infinito absoluto sermo nobis est.

Quòd si attendatur ad *rem* notione infiniti exhibitam, maximè positiva est, siquidem repræsentat ens nullis limitibus circumscriptum. Si autem attendatur ad *vocem* ipsam, patet eam esse negativam; nam idem sonat ac *non finitum*.

Demum, si agatur de *modo* quo infinitum dignoscimus, dicendum est illud a nobis apprehendi notione *positivo* — *negativo*; positivâ scilicet quoad *id* quod intelligitur, negativâ autem quoad *modum* quo intelligitur a nobis, quoniam apprehendimus infinitum negatione limitum qui finito insunt.

49. *Indefinitum* medium tenet inter finitum et infinitum; est enim utriusque particeps. Porrò idem sibi vult ac *non definitum*; est autem reipsa finitum, sed ejus limites perspecti aut determinati non sunt, ac potest a nobis vel augeri, vel imminui. Unde non existit nisi in nostro intellectu, cum non percipimus limites alicujus rei, aliunde finitæ.

§ II. — De origine notionis et existentia finiti et infiniti (1).

50. **Assertio 1^a**: *Ex existentia et notione finiti ad notionem et existentiam infiniti assurgere licet*.

Probatur contra Cartesium et quosdam ejus sectatores, qui quum id negavissent, ideam infiniti animo nostro innatam esse voluerunt.

PROB. 1^a PARS, *quod attinet ad notionem infiniti*.

Ex notione aliquâ ad aliam ascendere licet, si cum eâ colligetur, et ad eam manuducat. Sed talis est notio finiti rela-

(1) S. Th., 1^a, q. 88, a. 3; Balmès, *Philos. fundam.*, t. 3, l. 8, c. 6-8.